

ערב ראש השנה התשפ"ג

שמיטת כספים

משכ"ב

מצווה לשמוט את כל החובות בשביעית (דברים ט"ו):

**"וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִיטָה, שְׁמוּט כָּל
בְּעַל מַשְׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשֶּׂה בְּרֵעֵהוּ"**

בסוף שנת השמיטה מתבטלים כל החובות ואין זכות למלווה לגבות את החוב מן הלווה (אור זרוע, ח"ד, סימן ק"ח; וכן מסבירים רוב הראשונים). מצווה זו נוהגת כיום רק מדרבנן, והיא נוהגת גם בחוץ לארץ (שולחן ערוך, חו"מ ס"ז, א). אם בא הלווה להחזיר את החוב לאחר השמיטה - צריך המלווה לומר לו "משמט אני". אולם, רוח חכמים נוחה כאשר הלווה אומר "אף על פי כן" ומחזיר את החוב (משנה שביעית פ"י מ"ח-מ"ט).

מוצאי שנת השמיטה מביא לפתחנו מצווה יקרה, תרתי משמע, שמיטת הכספים. אנו מצווים לשמוט את כלל החובות שפרעונם חל בשמיטה, ובכך להשלים את המהלך התודעתי והנפשי של השנה המיוחדת הזו. בימינו רבים נוהגים לעשות שימוש ב"פרוזבול" על מנת שלא לשמוט את רוב החובות ולצד זה להלוות סכום מסוים למטרות צדקה ובו לקיים שמיטת כספים כהלכתה. אנחנו בסולמות מזמינים אתכם להיות שותפים בסיוע לחקלאים ששמטו השנה את היבול ולהלוות להם סכום שתבחרו לשמוט (פרטים בגב העיתון).

משכורת וכן קניות הנעשות בהקפה

אם זמן התשלום הגיע לפני סוף שנת השמיטה (וטרם שולמו), יש לעשות עבורן פרוזבול.

חובות שאינם כספיים

לא רק חובות כספיים נשמטים אלא גם הלוואה שנעשתה על ידי חפצים או מאכלים (לדוגמה: נותנים לשכנים סוכר או חלב וכדומה והם יחזירו לאחר זמן). לכן, אם נותנים אוכל לשכנים לפני סיום השמיטה (ולא כתבו פרוזבול לאחר הלוואה זו), יש לשמוט את החוב כאשר השכנים באים להחזיר לאחר ראש השנה ולומר להם "משמט אני" (והשכנים יכולים לומר "אף על פי כן").

חסכונות בנק

חסכון הוא בעצם הלוואה שאדם נותן לבנק (בהיתר עסקה), ויכול לפרוע אותה בתאריך מסוים. אם מועד הפירעון הוא לאחר שנת השמיטה, ברור שהחוב אינו בטל. אם מועד הפירעון חל לפני סוף שנת השמיטה, לכאורה החיסכון בטל. אולם רבים הסבורים שהחוב איננו מתבטל מטעמים שונים (החוב לא נובע מהלוואה של ממש אלא מעסקה; ייתכן שמצוות לא נאמרה ביחס לחברה מסחרית, ועוד). למרות זאת, נוהגים לעשות פרוזבול גם עבור חסכונות בבנק.

זמן הפירעון

רק חוב שזמן הפירעון שלו חל לפני סוף שנת השמיטה - מתבטל. חוב שזמן הפירעון שלו חל לאחר סיום השמיטה אינו בטל (שולחן ערוך שם, י').

חוב שלא נוצר בהלוואה

(אלא לדוגמה מקנייה בהקפה) נחלקו הפוסקים, ולמעשה יש לעשות פרוזבול גם עבור חובות אלו.

אילו חובות נשמטים?

כספים שהובטחו לצדקה

אדם שחייב כסף לקופת הצדקה או לגמ"ח, חובו אינו נשמט. מכל מקום רצוי שהממונה על הצדקה או על קופת הגמ"ח יעשה פרוזבול.

התורה אוסרת להימנע מלהלוות כספים לעני מחשש שהחוב יישמט בשמיטה. אולם בפועל העשירים נמנעו מלהלוות מחשש שחובותיהם יישמטו בשביעית. מצב זה הביא להרעת תנאי חייהם של העניים, ועל כן תיקן הלל את תקנת הפרוזבול.

מהו פרוזבול?

פרוזבול הוא שטר שהמלווה כותב, שבו הוא מוסר את החובות לבית הדין (כך שהם יהיו בעלי החוב ויגבו אותו עבור המלווה) ולכן הם לא נשמטים. יש מחלוקת מהו בדיוק אופן הפעולה של הפרוזבול, ולהלן נוסח משולב, שבו מחתימים שלושה אנשים המשמשים גם כדיינים וגם כעדים (על פי מו"ר הרב ליכטנשטיין זצ"ל).

למן כתיבת הפרוזבול

עקרונית ניתן לעשות את הפרוזבול מראש חודש אלול והלאה (וכך הוא יכול את כל ההלוואות שזמן הפירעון שלהם חל לפני סוף שנת השמיטה, כיוון שהלוואה רגילה שאדם נותן מועד פרעונה הוא לאחר שלושים יום, וממילא יוצא שהנותן הלוואה בחודש אלול - מועד הפירעון הוא לאחר השמיטה, והחוב לא נשמט גם ללא פרוזבול), אולם למעשה יש להשתדל מאוד לעשות את הפרוזבול סמוך לראש השנה (כדי שיכלול גם את כל הכספים שנמצאים בבנק שנוספו בחודש אלול).

שמיטת כספים

הנחיות מעשיות לפרוזבול:

- 1 אין צורך לפרט את שמות הלווים, וכותבים שהמלווה מוסר את כל החובות שחייבים לו.
- 2 המלווה אומר את הנוסח (הנמצא במרכאות בנוסח המצורף) בפני בית הדין (כל שלושה אנשים יכולים להיות בית דין לעניין זה), ובית הדין חותם וממלא שמות, תאריך ומקום הכתיבה (לא צריך לעשות קניין סודר).
- 3 בעל יכול לעשות פרוזבול עבור חשבונות משותפים וכספיים שחייבים לו ולאשתו. אם יש לאישה חשבון נפרד וחובות נפרדים, הבעל יהיה שליח של אשתו ויכתוב בפרוזבול שהוא מוסר גם את חובות אשתו ("בא לפנינו פלוני ובשם פלונית").

להלן נוסח הפרוזבול על פי מו"ר הרב ליכטנשטיין זצ"ל. ניתן להשתמש בפרוזבול זה כפי שהוא.

שטר פרוזבול

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא,

ובא לפנינו _____ ואמר לנו:

"הן שנה זו היא שנת השביעית ויש לי חובות בשטר ובעל פה על איזה אנשים ו/או חברות והריני מוסר בפניכם פרוזבול ומצהיר כי אם נכון להלכה ולמעשה כי אפשר לסדר פרוזבול גם שלא בפני הדיינים אליהם הוא נמסר, הנני מוסר פרוזבול זה וכל חוב שיש לי לבית הדין הרבני הגדול שבירושלים, לדיינים: הרב הראשי לישראל ונשיא בית הדין הגדול הרה"ג דוד לאו, הראשון לציון הרב הראשי לישראל וחבר בית הדין הרבני הגדול הרה"ג יצחק יוסף, חבר בית הדין הרבני הגדול הרה"ג אליעזר איגרא, והריני מרשה אותם לגבות כל חוב שיש לי, ומעתה יהיו הם דיינים ויגבוהו בשבילי; ואם לא יגבוהו הם, מעתה כיוון שמסרתי פרוזבול זה, אגבה אני כל חוב שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה. ובאם נכון כי פרוזבול מועיל רק אם נמסר בפני הדיינים, הריני מוסר את הפרוזבול ואת החובות שיש לי, לכם הדיינים בפניהם אני מצהיר, במקום לחברי בית הדין הגדול, ויהיה תוקף הפרוזבול, הכל כמבואר לעיל, לגביכם ועל ידיכם".

ואנו, בית דין החתומים מטה, כיוון שראינו דבריו נכונים, והואיל ומסר לפנינו דברי פרוזבול כתקנת הלל וחז"ל, קבענו שלא תשמש שביעית חובותיו ויוכל לגבותם כל עת שירצה.

ובאנו על החתום, יום _____ לחודש אלול שנת ה'תשפ"ב, פה _____

נאם: _____

נאם: _____

נאם: _____

לאחר כתיבת הפרוזבול, יש נוהגים לתת הלוואה, ולו קטנה ביותר, כדי לקיים מצוות שמיטת כספים (לחילופין, ניתן לתת את ההלוואה לפני כתיבת הפרוזבול, ולציין בפרוזבול שהוא לא מתייחס לחוב מסוים).
זמן הפירעון של ההלוואה הוא באופן מיידי! (כדי שתישמט בשמיטת כספים)